

بررسی ارتباط بین عوامل روان شناختی با عوامل ایمنی شناسی و فیزیولوژیکی با توجه به نقش تعدیل گری ویژگی شخصیتی D در بیماران آماده عمل جراحی بیمارستان امام خمینی (ره) شهر ایلام

احسان نظری^۱، جهانشاه محمدزاده^{۲*}، افرا خسروی^۳، وحید احمدی^۱، ستار کیخاوی^۴

۱) گروه روان شناسی عمومی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد (سلامی)، ایلام، ایران

۲) گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

۳) گروه ایمونولوژی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

۴) گروه روان شناسی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۳/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱۰

چکیده

مقدمه: عمل جراحی، یک وضعیت تنش زای شدید برای بیماران است. در بیماران آماده جراحی، علاوه بر متغیرهای جسمانی، مولفه های روان شناختی نیز بر وضعیت آن ها تاثیر می گذارد. لذا هدف این پژوهش بررسی ارتباط بین عوامل روان شناختی با عوامل ایمنی شناسی و فیزیولوژیکی با توجه به نقش تعدیل گری ویژگی شخصیتی D در بیماران آماده عمل جراحی بیمارستان امام خمینی (ره) شهر ایلام می باشد.

مواد و روش ها: مطالعه حاضر یک پژوهش تحلیلی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این مطالعه شامل بیماران آماده عمل جراحی مراجعه کننده به بیمارستان امام خمینی (ره) شهر ایلام بود که از بین آن ها ۶۰ نفر (۳۰ زن و ۳۰ مرد) از طریق نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسش نامه استرس ادراک شده، پرسش نامه اضطراب اسپیلبرگر، پرسش نامه تیپ شخصیتی D (DS-14) و نمونه گیری از خون بیماران جهت سنجش فاکتورهای خونی بود. داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS vol.21 در سطح توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند.

یافته های پژوهش: نتایج نشان داد که بین متغیرهای روان شناختی (استرس، اضطراب و تیپ شخصیتی D) با متغیرهای ایمونولوژی (کورتیزول) و فیزیولوژیکی (فاکتورهای خونی) رابطه معنی داری وجود دارد ($P < 0.01$). هم چنین نتایج تحلیل رگرسیون بیانگر این بود که متغیرهای روان شناختی استرس و اضطراب قادر به پیش بینی وضعیت ایمونولوژی و فیزیولوژی بیماران آماده عمل جراحی هستند که در این بین نقش تیپ شخصیتی D پررنگ و مشهود است.

بحث و نتیجه گیری: نتیجه گیری مهم این پژوهش این است که بی نظمی های ایمنی ایجاد شده در زمان عمل جراحی توسط متغیرهای روان شناختی، می تواند تغییرات مهم زیستی خصوصاً از نظر تهدید سلامت را به دنبال داشته باشد. با عنایت به این که متغیرهای روان شناختی می توانند بر سیستم ایمنی تاثیرگذار باشند، لذا شناخت دقیق افراد دارای تیپ شخصیتی D و تاثیر این تیپ شخصیت بر فاکتورهای خونی قبل و بعد از عمل جراحی، راهنمای خوبی برای انجام مداخله های روان شناختی می باشد.

واژه های کلیدی: عوامل روان شناختی، تیپ شخصیتی D، فاکتور ایمنی شناسی، فاکتور فیزیولوژیکی، عمل جراحی

* نویسنده مسئول: گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

Email: jahansham252@gmail.com

Copyright © 2019 Journal of Ilam University of Medical Science. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution international 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits copy and redistribute the material, in any medium or format, provided the original work is properly cited.

مقدمه

عمل جراحی یکی از موقعیت‌هایی است که می‌تواند موجب اضطراب، استرس و افسردگی گردد. البته پیدایش این علائم در بیماران نه تنها امری عادی بلکه بسیار رایج می‌باشد. طبق نتایج تحقیقات صورت گرفته، سالانه بیش از ۶ میلیون بیمار در جهان تحت عمل جراحی قرار می‌گیرند. لذا جراحی یک استرس است که واکنش‌های فیزیولوژیک (آندوکراین) و استرس روانی (ترس و اضطراب) را ایجاد می‌کند. بیماری که وارد بیمارستان می‌شود به میزان خفیف، متوسط و یا شدید می‌تواند مضطرب شود که با شناخت و تعیین سطح اضطراب می‌توان جهت اجرای مراقبت‌های طبی و پرستاری وی برنامه‌ریزی کرد (۱). در بزرگسالان میزان بروز اضطراب قبل از عمل جراحی ۱۱ تا ۸۰ درصد است و این میزان بین افراد با توجه به نوع جراحی متفاوت است (۲). میزان اضطراب بیمار به عواملی هم چون سن، جنس، نوع و میزان جراحی، تجربه جراحی قبلی و حساسیت فرد نسبت به شرایط استرس‌زا بستگی دارد (۳). قبل از جراحی اضطراب شایع است و ترس از بیهوشی و جراحی یا عوامل ناشناخته از علل آن هستند و قادرند علائم حیاتی بیمار را تغییر دهند. در این بیماران اضطراب موجب تغییرات روان‌شناختی و فیزیولوژیک، تاخیر در بهبودی زخم جراحی و افزایش درد پس از عمل، تغییر در تفکر، احساسات و رفتارهای بیمار می‌گردد (۴). بنا بر این، مولفه‌های روان‌شناختی بر پارامترهای سیستم ایمنی تأثیر می‌گذارند و در واقع مغز پاسخ‌های ایمنی را از طریق محور تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. این محور از طریق ترشح هورمون‌های آزادکننده کورتیکوتروپین و (HPA) آدرنوکورتیکوتروپین به ترتیب از هیپوتالاموس و هیپوفیز و سپس ترشح کورتیزول از غده آدرنال فعالیت سیستم ایمنی را تشدید یا سرکوب می‌کند (۵). به عبارت دیگر استرس و اضطراب یک پاسخ فیزیولوژیک و بیوشیمیایی را تولید می‌کند که برای هر فرد با در نظر گرفتن دوره، شدت و تأثیر کلی منحصر به فرد می‌باشد و می‌تواند با فعال‌سازی محور هورمونی و سیستم عصبی هیپوتالاموس-هیپوفیز-آدرنال (HPA) سمپاتیک باعث افزایش ضربان قلب و فشارخون گردد و با افزایش عملکرد سیستم قلبی-

عروقی و با جلوگیری از آرام‌بودن شخص، می‌تواند یک تأثیر منفی بر روی سلامت داشته و خطر آفرین باشد (۶). یکی دیگر از مولفه‌ها و عوامل روان‌شناختی اثرگذار بر پارامترهای سیستم ایمنی بدن، صفات و تیپ شخصیتی بالاخص تیپ شخصیتی D است. تیپ شخصیتی D، گرایش به عاطفه منفی (مثلاً نگرانی، تحریک‌پذیری) و بازداری اجتماعی (به عنوان مثال تردید و عدم اطمینان خود) دارد. تیپ شخصیت D برآمده از دیدگاه دنولت و همکاران (۱۹۹۵؛ ۲۰۰۵)، در طبقه بندی ابعاد بوده که دارای دو مولفه عاطفه منفی و بازداری اجتماعی است (۷). بر این اساس، عاطفه منفی با تمایل به بیان هیجانات منفی مشخص می‌شود. افراد دارای عاطفه منفی بالا، صرف نظر از موقعیت در همه اوقات بیشتر تمایل به تجارب عاطفه منفی دارند. هم‌چنین بازداری اجتماعی با تمایل پایدار به بازداری تجربیات هیجانی و رفتاری در تعاملات اجتماعی مشخص می‌شود. افراد دارای بازداری اجتماعی بالا بیشتر تمایل دارند که از طریق کنترل بیش از حد خود بیانگری (عدم ابراز و تصریح عقاید و خصوصیات خود) از واکنش‌های منفی دیگران جلوگیری شود. تیپ شخصیت D به عنوان یک عامل خطر مرتبط با افزایش آشفتگی‌های روان‌شناختی، علائم فرسودگی، مسائل بهداشتی و پیامدهای بالینی ناگوار باوجود درمان مناسب معرفی شده است (۵۶). تیپ شخصیت D می‌تواند با انواعی از مشکلات روان‌شناختی و اجتماعی شامل علائم افسردگی، اضطراب، اختلال استرس پس از سانحه، خشم، تنش مزمن، بدبینی و اعتماد به نفس پایین، کیفیت پایین زندگی و سطح پایین بهزیستی روان‌شناختی ارتباط داشته باشد (۷-۵). افرادی که تیپ شخصیتی D دارند به تجربه هیجانات منفی از قبیل خلق افسرده، اضطراب، خشم و احساسات خصمانه همراه با بازداری این هیجانات هنگام اجتناب از تماس‌های اجتماعی گرایش دارند و عوامل شخصیتی با تأثیر بر سطح فشار روانی، اضطراب، پرخاشگری و تعارض‌های بین فردی می‌توانند در سبب شناسی اختلالات جسمانی نقش عمده داشته باشند. بنا بر این افراد با تیپ شخصیتی D، عواطف منفی بالا و بازداری اجتماعی بیشتری را نشان می‌دهند (۶،۷).

ایلام مراجعه شد و بیماران مورد پذیرش در بخش جراحی، برای شرکت در تحقیق پذیرش شدند. تعداد ۳۰ مرد و ۳۰ زن بالغ که تحت عمل های رینو، سزارین، سینوس و سایر عمل ها قرار گرفته بودند، به صورت نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. لازم به ذکر است با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۶۰ نفر، ۳۰ مرد و ۳۰ زن، به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس، با استفاده از پرسش نامه محقق ساخته، اطلاعات اولیه پس از کسب رضایت نامه کتبی اخذ شد. قبل از عمل جراحی از بیماران دو میلی لیتر خون برای شمارش سلول های خونی گرفته شد. پرسش نامه استرس ادراک شده، پرسش نامه اضطراب اسپیلبرگر، پرسش نامه تیپ شخصیتی D (DS-14) قبل از عمل جراحی توسط بیماران تکمیل شد. بعد از عمل جراحی نیز برای سنجش فاکتورهای خونی و مقایسه آن با قبل از عمل، مجدداً از بیماران نمونه خون اخذ شد.

ابزارهای تحقیق: پرسش نامه استرس ادراک شده (Perceived Stress Scale-14): پرسش نامه استرس ادراک شده در سال ۱۹۸۳ توسط کوهن و همکاران تهیه شده و دارای ۳ نسخه ۴ و ۱۰ و ۱۴ ماده ای است که برای سنجش استرس عمومی درک شده در یک ماه گذشته به کار می رود. افکار و احساسات درباره حوادث استرس زا، کنترل، غلبه، کنار آمدن با فشار روانی و استرس تجربه شده را مورد سنجش قرار می دهد. هم چنین این مقیاس، عوامل خطرزا در اختلالات رفتاری را بررسی کرده و فرآیند روابط تنش زا را نشان می دهد. نحوه نمره گذاری پرسش نامه به این شکل است که بر اساس طیف ۵ درجه ای لیکرت هرگز=۰، تقریباً هرگز=۱، گاهی اوقات=۲، اغلب اوقات=۳ و بسیاری از اوقات=۴ امتیاز تعلق می گیرد. عبارات ۴-۵-۶-۷-۹-۱۳-۱۰ به طور معکوس نمره گذاری می شوند (هرگز=۴ تا بسیاری اوقات=۰). کمترین امتیاز کسب شده صفر و بیشترین نمره ۵۶ است. نمره بالاتر نشان دهنده استرس ادراک شده بیشتر است. این پرسش نامه در کشورهای مختلف کاربردهای فراوانی داشته و به همین خاطر به زبان های گوناگون ترجمه و در کشورهای زیادی مورد استفاده قرار گرفته و هنجاریابی شده است. در این مجموعه نسخه ۱۴ ماده ای آن ارائه می شود. آلفای

از طرف دیگر، گروه های خونی از مهم ترین صفاتی هستند که جمعیت های نقاط مختلف دنیا بر اساس آن تفاوت دارند و تصور می شود که شناخت این گروه ها، به شناخت بسیاری از صفات دیگر از جمله ویژگی های شخصیتی کمک خواهد کرد (۱۰). گلبول های سفید نقش حیات بخشی برای بدن دارند، بدن را در مقابل ویروس ها و باکتری ها محافظت کرده، و سلول های جدید را جایگزین سلول های قدیمی می کنند. نتایج تحقیقات نشان داده است که تعارضات و انزوای اجتماعی، و نگرانی های مکرر باعث افزایش افسردگی و تغییر در سلول های مهارکننده ایمنی می شود (۱۱). مطالعات نشان داده است زنان در مقایسه با مردان تحت عمل جراحی، خون بیشتری دریافت کرده اند. دلیل این اختلاف در نیاز به دریافت خون کاملاً شناخته نشده است. از عوامل موثر در نیاز به دریافت خون بیشتر قبل از عمل در این بیماران میزان هماتوکریت کم گزارش شده است (۲،۳). در زندگی همه افراد خواه، ناخواه استرس و اضطراب وجود دارد و گاهی شرایطی ایجاد می شود که پدید آورنده این استرس و اضطراب می باشد. یکی از این شرایط، عمل جراحی است. هر ساله افراد زیادی تحت عمل جراحی قرار می گیرند و تجربه استرس زایی در این افراد بسیار بالا می رود که این استرس و اضطراب می تواند موجب تغییرات روان شناختی و فیزیولوژیک و بروز نشانه هایی مانند کاهش ایمنی بدن، ضربان قلب، بالا رفتن فشارخون، تغییر در فاکتورهای خونی و در نتیجه خون ریزی، افزایش درد، تاخیر در بهبودی بیمار و... شود (۱-۴). پس شناسایی افراد دارای تیپ شخصیتی D، کاهش استرس و اضطراب در این افراد می تواند امری بسیار مهم و حیاتی در بیماران قبل از عمل جراحی باشد و هزینه های گزاف ناشی از عوارض این تیپ شخصیتی قبل از عمل جراحی و هم چنین عوارض جبران ناپذیر بر روی سیستم ایمنی و فیزیولوژیکی فرد را به میزان چشم گیری کاهش دهد.

مواد و روش ها

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه بیماران مراجعه کننده به بخش جراحی بیمارستان امام خمینی (ره) ایلام در سال ۱۳۹۸ بودند. به منظور انتخاب نمونه مورد مطالعه، به بیمارستان امام خمینی (ره) شهر

کروناخ برای این مقیاس در سه مطالعه ۰/۸۴ و ۰/۸۵ و ۰/۸۶ به دست آمده است (۱۲).

پرسش نامه اضطراب حالت اسپیلبرگر نسخه ۷ آتیمی (AT): پرسش نامه اضطراب حالت اسپیلبرگر از ۴۰ سوال تشکیل شده که ۲۰ سوال اول حالت اضطراب و ۲۰ سوال دوم رگه اضطراب را مورد سنجش قرار می دهد. مقیاس حالت اضطراب (اضطراب آشکار) شامل ۲۰ جمله است که احساسات فرد را در «این لحظه و زمان پاسخگویی» ارزشیابی می کند. مقیاس رگه اضطراب (اضطراب پنهان) هم شامل ۲۰ جمله است که احساسات عمومی و معمولی افراد را می سنجد. البته این پرسش نامه فرم کوتاه ۷ سوالی نیز دارد که جهت ارزیابی اضطراب در اختلالات گوناگون مورد استفاده قرار می گیرد و در این پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفت. لازم به ذکر است در چندین پژوهش اعتبار و پایایی نسخه کوتاه پرسش نامه اضطراب حالت اسپیلبرگر مورد تایید قرار گرفته شده است. از جمله در پژوهش گالوان و همکاران (۲۰۱۱) نتایج آلفای کروناخ (۰/۸۳) بود که در بررسی پایایی آزمون نشان دهنده پایایی مناسب آزمون می باشد (۱۳، ۱۴)

پرسش نامه تیپ شخصیت (D): پرسش نامه تیپ شخصیت D (DS-14) دارای ۱۴ سوال است که در سال ۲۰۰۵ توسط دنولت ساخته شد. این مقیاس در طیف لیکرت پنج درجه ای و به صورت نادرست، تاحدی نادرست، بی نظر، تاحدی درست، و درست درجه بندی شده است که به ترتیب به هر یک از درجات نمرات، صفر، یک، دو، سه و چهار اختصاص می یابد. روایی و پایایی مقیاس تیپ شخصیت D (DS-14) بر اساس محاسبه آلفای کروناخ معادل ۰/۸۶ محاسبه شده است که در رنج قابل قبول قرار دارد. بالاترین نمره ای که یک فرد در این پرسش نامه می تواند اخذ نماید، ۵۶ و پایین ترین حد آن صفر می باشد. هر میزان نمره فرد به ۵۶ نزدیک تر باشد بدین معنی است که فرد در تیپ شخصیتی D قرار می گیرد. این مقیاس از نظر پایایی در سطح مطلوبی است به طوری که پایایی آن از طریق روش بازآزمایی ۰/۸۱ به دست آمده است. بر اساس محاسبه آلفای کروناخ پایایی این مقیاس معادل ۰/۸۶ محاسبه شده است. روایی این مقیاس نیز در سطح

مطلوبی قرار دارد. در ایران نیز ذولجنای و وفایی (۱۳۸۳) همسانی درونی خرده مقیاس عاطفه منفی را ۰/۷۷ و همسانی درونی خرده مقیاس بازداری اجتماعی را ۰/۶۹ به دست آورده اند (۷، ۱۵).

سل کانترو و شمارش سلول های خونی: با دستگاه سل کانترو می توان تعداد گلبول های قرمز (RBC)، گلبول های سفید (WBC)، (نوتروفیل، لمفوسیت، ائوزینوفیل، بازوفیل، مونوسیت) و هم چنین پلاکت ها را شمارش کرد. علاوه بر این برخی از این دستگاه ها قابلیت اندازه گیری هموگلوبین، هماتوکریت MCV، MCH، MCHC، مرفولوژی گلبول های قرمز را نیز دارند.

یافته های پژوهش

در این تحقیق تعداد ۶۰ نفر (۳۰ زن و ۳۰ مرد) با تقسیم بندی در سه رده سنی، با میزان تحصیلات بی سواد، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، دانشگاهی تحت عمل های جراحی رینو، سزارین، سینوس و سایر عمل های جراحی (ماموپلاستی، هرنی، سیتوپلاستی، پروستاتکتومی، ترومای آنال، هیدروسل، کاتاراکت، فتق اینگواینال، همی توراکس، سینوس پیلونیدال، سنگ کیسه صفرا) قرار گرفتند. بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۵۰-۴۰ سال با ۸۶/۷ درصد و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی زیر ۲۰ سال با ۱۳/۳ درصد بوده است. بررسی ها نشان داد که از میان اعضای نمونه بیشترین فراوانی مربوط به افرادی بوده که محل سکونت آن ها شهر ایلام بوده است (۵۵ درصد) و کمترین درصد مربوط به افرادی که محل سکونت آن ها سایر شهرستان های استان بوده است. از نظر میزان تحصیلات بیشترین فراوانی مربوط به تحصیلات دبیرستان (۴۳/۳ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به تحصیلات بی سواد (۱۰ درصد) بوده است. بیشترین فراوانی عمل های جراحی مربوط به سایر عمل ها (ماموپلاستی، هرنی، سیتوپلاستی، پروستاتکتومی، ترومای آنال، هیدروسل، کاتاراکت، فتق اینگواینال، همی توراکس، سینوس پیلونیدال، سنگ کیسه صفرا) می باشد (۵۱/۷ درصد) و کمترین مربوط به نوع عمل سینوس با ۸/۳ درصد می باشد.

جدول شماره ۱. میانگین و انحراف معیار فاکتورهای ایمونولوژی و فیزیولوژیکی قبل و بعد عمل جراحی

متغیرهای روان شناختی	میانگین	انحراف معیار
فاکتور ایمونولوژی قبل از عمل	۳۹/۲۳	۱۳/۸۵
فاکتور ایمونولوژی بعد از عمل	۱۹/۱۵	۱۳/۹۶
فاکتور فیزیولوژیکی قبل از عمل	۹/۶۵	۴/۱۰
فاکتور فیزیولوژیکی بعد از عمل	۸/۷۰	۳/۰۴

نتایج جدول شماره ۱ میانگین و انحراف معیار فاکتورهای ایمونولوژیکی (فاکتور خونی) را قبل و بعد از عمل جراحی در گروه نمونه نشان می دهد.

جدول شماره ۲. میانگین و انحراف معیار عوامل روان شناختی (استرس، اضطراب و تیپ شخصیتی D) در گروه نمونه

متغیرهای روان شناختی	میانگین	انحراف معیار
تیپ شخصیتی D	۲۸/۹۶	۱۳/۴۳
اضطراب	۲۳۲۱	۲/۵۱
استرس ادراک شده	۲۸/۷۸	۷/۹۰

فاکتورهای ایمونولوژی (کورتیزول) و فاکتورهای فیزیولوژیکی (خونی) بررسی شد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که قبل و بعد از عمل جراحی، فاکتورهای روان شناختی یعنی تیپ شخصیتی D، استرس ادراک شده و میزان اضطراب با فاکتورهای ایمونولوژی (کورتیزول) و فاکتورهای فیزیولوژیکی (خون) رابطه معنی داری دارند.

نتایج جدول شماره ۲ میانگین و انحراف معیار را برای متغیرهای روان شناختی یعنی استرس ادراک شده، اضطراب و تیپ شخصیتی D در بین شرکت کنندگان در پژوهش نشان می دهد.

لازم به ذکر است که قبل از تحلیل رگرسیون جهت نقش تعدیل گری ویژگی شخصیتی D، ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای روان شناختی (تیپ شخصیت D، استرس ادراک شده و اضطراب) با

جدول شماره ۳. رابطه عوامل روان شناختی با عوامل فیزیولوژیکی (Cortizol)

با توجه به نقش تعدیل گری ویژگی شخصیتی D قبل از عمل جراحی (b)

P	t	ضرایب غیر استاندارد		مدل
		Beta	B	
۰/۴۰۵	-۰/۸۳۹		۱۷/۱۶۲	مقدار ثابت
۰/۰۲۹	۲/۲۳۴	۰/۲۶۹	۱/۷۴۲	میانگین نمرات آزمون D
۰/۰۰۹	۲/۷۲۶	۰/۳۲۸	۴/۹۴۹	میانگین نمرات اضطراب
۰/۴۴۰	-۰/۷۷۸	-۰/۰۹۴	۳/۶۱۳	میانگین نمرات استرس ادراک شده

متغیر وابسته: کورتیزول قبل از عمل

جدول شماره ۴. رابطه عوامل روان شناختی با عوامل فیزیولوژیکی (Cortizol)

با توجه به نقش تعدیل گری ویژگی شخصیتی D بعد از عمل جراحی (a)

P	T	ضرایب غیر استاندارد		مدل
		Beta	B	
۰/۱۲۸	۱/۵۴۴		۱۸/۴۶۲	مقدار ثابت
۰/۸۷۳	-۰/۱۶۱	-۰/۰۲۱	۱/۸۷۴	میانگین نمرات آزمون D
۰/۱۹۰	-۱/۳۲۸	-۰/۱۷۱	۵/۳۲۴	میانگین نمرات اضطراب
۰/۱۰۳	۱/۶۵۸	۰/۲۱۳	۳/۸۸۶	میانگین نمرات استرس ادراک شده

متغیر وابسته: کورتیزول بعد از عمل

کورتیزول با میانگین نمرات اضطراب و نمرات آزمون تیپ شخصیتی D، رابطه آماری معنی داری داشته است. ولی نمرات استرس ادراک با کورتیزول رابطه آماری معنی داری نداشته است.

در جدول‌های شماره ۳ و ۴ نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون خطی به روش Enter متغیرهای تحقیق که متغیر کورتیزول به عنوان متغیر وابسته، و متغیرهای تیپ شخصیتی D، اضطراب و استرس ادراک شده به عنوان متغیرهای مستقل وارد تحلیل رگرسیون گردیده اند،

جدول شماره ۵. رابطه عوامل روان‌شناختی با فاکتورهای فیزیولوژیکی یا خونی (WCB) با توجه به نقش تعدیل‌گری ویژگی شخصیتی D قبل از عمل جراحی (b)

P	T	مدل		
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد	B
		Beta	خطای انحراف معیار	
۰/۵۱۱	-۰/۶۶۲		۵/۰۲۴	-۳/۳۲۴
۰/۰۰۵	۲/۹۳۳	۰/۳۴۹	۰/۵۱۰	۱/۴۹۵
۰/۰۱۹	۲/۴۱۸	۰/۲۸۸	۱/۴۴۹	۲/۵۰۳
۰/۷۰۲	-۰/۳۸۴	-۰/۰۴۶	۱/۰۵۷	-۰/۴۰۶

متغیر وابسته: WCB قبل از عمل

جدول شماره ۶. رابطه عوامل روان‌شناختی با فاکتورهای فیزیولوژیکی یا خونی (WCB) با توجه به نقش تعدیل‌گری ویژگی شخصیتی D قبل از عمل جراحی (b)

P	T	مدل		
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد	B
		Beta	خطای انحراف معیار	
۰/۱۷۶	۱/۳۷۲		۴/۰۷۴	۵/۵۸۸
۰/۶۷۲	۰/۴۲۶	۰/۰۵۵	۰/۴۱۳	۰/۱۷۶
۰/۲۰۸	۱/۳۷۵	۰/۱۶۶	۱/۱۷۵	۱/۴۹۸
۰/۳۹۱	-۱/۰۶۶	-۰/۱۳۹	۰/۸۵۷	-۰/۹۱۴

متغیر وابسته: WCB بعد از عمل

تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که بین متغیرهای روان‌شناختی استرس ادراک شده، اضطراب و هم‌چنین تیپ شخصیتی D با فاکتورهای ایمنی شناسی (کورتیزول) و فاکتورهای فیزیولوژیکی (خون) رابطه معنی داری وجود دارد. نتیجه به دست آمده با نتایج پژوهش‌های (۱۲، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸) همسو و هم‌خوان می‌باشد.

در تبیین ارتباط بین متغیرهای روان‌شناختی از قبیل استرس ادراک شده و اضطراب با فاکتورهای ایمنی شناسی (کورتیزول) و فاکتورهای فیزیولوژیکی (خون) می‌توان گفت که کورتیزول هورمونی است که توسط محور هیپوتالاموس-هیپوفیز-آدرنال (HPA) و محور مدولار-آدرنال سمپاتیک (SAM) ترشح می‌شود. بنا بر این روشن است که تعامل دو جانبه بسیار پیچیده‌ای بین CNS و نظام ایمنی با میانجی‌گری نظام غدد درون‌ریز وجود دارد. تعامل بین سلول‌های ایمنی از طریق تولید سیتوکین است. تغییر سیتوکین به مغز

در جدول‌های شماره ۵ و ۶ نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون خطی به روش Enter متغیرهای تحقیق نشان داد که بین متغیر فاکتورهای خونی یا WCB قبل از عمل، و نمرات تیپ شخصیتی D، اضطراب و استرس ادراک شده رابطه آماری معنی داری وجود داشت. هم‌چنین بین نمرات WCB بیماران قبل از عمل جراحی با میانگین نمرات اضطراب و نمرات آزمون تیپ شخصیتی D رابطه آماری معنی داری وجود داشت. نمرات استرس ادراک با WCB قبل از عمل جراحی رابطه آماری معنی داری نداشت.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط بین عوامل روان‌شناختی (استرس ادراک شده و اضطراب) با فاکتورهای ایمنی شناسی و فاکتورهای فیزیولوژیکی با توجه به نقش تعدیل‌گری ویژگی شخصیتی D در بیماران آماده عمل جراحی در بیمارستان امام خمینی (ره) شهر ایلام بود.

شخصیتی D به عنوان تمایل پایدار به تجربه عواطف منفی و پایداری اجتماعی تعریف شده است. عواطف منفی با تمایل پایدار به تجربه هیجانات منفی مثل خشم، خصومت، افسردگی، اضطراب و تعارض روانی مشخص می‌شود و بازداری اجتماعی به خودداری از افشا کردن احساسات و عقاید در تعاملات اجتماعی به منظور پرهیز از عدم تایید شدن توسط دیگران اشاره دارد. بنا بر این، افراد با تیپ شخصیتی D بیشتر از سبک مقابله ای هیجان مدار استفاده می‌کنند و اصولاً این افراد در محیط کار یا محل درمان، استرس و اضطراب بیشتری دارند و خود را استرس زا تر ادراک می‌کنند لذا نشانه های بیشتری از نوسانات و مشکلات مربوط به علائم فیزیولوژیکی و ایمنی شناسی و هم چنین علائم اختلالات روانی را نشان می‌دهند(۷).

به عبارت دیگر، افراد دارای خلق و خوی شخصیتی D و یا آنانی که مانند افراد مورد بررسی در تحقیق حاضر در اکثر پارامترهای مربوط به شخصیت D، به دلیل نگرش های منفی ای که دارند، دارای تجارب یا خلق و خوی مشابهی بودند، بنا بر این دارای استرس بالاتری هستند و از آن جا که آمادگی پیش از عمل خود دارای استرس و خلق و خوی استرسی است به ناچار افزایش فشارخون و مشکلات مربوط به علائم فیزیولوژیکی و ایمنی شناسی و مشکلات مرتبط به آن ها نیز در چنین افرادی محتمل تر است(۱۷). در واقع، تیپ شخصیتی D یکی از تیپ هایی است که با شرایط و فاکتورهای مستعدکننده استرس و اضطراب می‌تواند پاسخ به استرس های محیطی را متفاوت از سایر مردم ایجاد نماید. از طرف دیگر مواجه با شرایط جراحی برای درمان بیماری ها فرآیندی کاملاً استرس زا است و حتی مهم ترین فرآیند استرس زای زندگی یک فرد به شمار می‌رود. در شرایطی که استرس بالا باشد سطح کورتیزول خون بالا رفته و این امر با تاثیر بر سیستم های مختلف بدن از جمله سیستم های خون ساز، ایمنی و فیزیولوژیک موجبات تغییرات مهمی می‌گردد که اکثراً برای ادامه حیات ضروری هستند. از جمله تغییرات خونی می‌توان تغییرات WBC، RBC، لنفوسیت و هموگلوبین را نام برد. هم چنین، در مدیریت شرایط بحران ساز قبل از عمل جراحی می‌تواند تغییرات

بازخورد می‌دهد که تغییراتی را در محور HPA و به همان خوبی رفتار بیمار گونه مانند تب، کاهش اشتها، تغییر در الگوی خواب و افسردگی را ایجاد کند(۸،۱۶،۱۹).

البته نکته دیگر که توجه به آن از اهمیت بالایی برخوردار است اندازه گیری سلول های خونی در زمان های مختلف قبل و بعد از عمل جراحی است و ارزیابی تغییرات خونی در صورتی که درست انجام شود می‌تواند در بهبودی بیمار تاثیر به سزایی داشته باشد و دیده شده است که افزایش لکوسیتوزیس حتی در روز اول پس از جراحی می‌تواند بیماران تحت درمان برای برداشتن پانکراس و دئودنوم را دچار مشکل فیستول پس از عمل جراحی نماید(۲۰). افزایش WBC یکی از نشانه های التهاب است و استرس و اضطراب یکی از دلایل ایجادکننده التهاب می‌باشد. در مطالعه حاضر میزان WBC بعد از عمل جراحی افزایش یافته است و با توجه به افزایش فاکتورهای التهابی منتج از این افزایش WBC، می‌توان نتیجه گرفت که اضطراب و استرس قبل و بعد از عمل جراحی مستقیماً بر شمارش سلول های خونی تاثیر داشته است. از طرف دیگر سوالات پرسش نامه های استرس و اضطراب نشان می‌دهد که حداقل نیمی از افراد مورد مطالعه دارای درجاتی از استرس و اضطراب بوده اند که این ویژگی بر روند افزایش آن بر سلول های خونی تاثیر مستقیم دارد. نتایج مطالعه حاضر نیز بیانگر تاثیر استرس و اضطراب بر افزایش شمارش WBC دارد و به خصوص که اندازه گیری ها بلافاصله بعد از عمل جراحی صورت گرفته است و در آن هنوز استرس و اضطراب پابرجاست. استرس ناشی از جراحی، توزیع سلول های سفید و به خصوص لنفوسیت ها را از خون محیطی به سمت بافت های لنفاوی تغییر می‌دهد و همین مسئله که بیشتر ناشی از افزایش کورتیزول به دلیل استرس جراحی است موجب سرکوب سیستم ایمنی می‌گردد (۲۱).

هم چنین، در تبیین دیگر نتایج پژوهش یعنی نقش تعدیل گری تیپ شخصیتی D در ارتباط بین عوامل روان شناختی و فاکتورهای ایمنی شناسی(سطح کورتیزول) و فیزیولوژیکی(فاکتور خونی) در بیماران آماده عمل جراحی می‌توان به این نکته اشاره کرد که تیپ

سلامت را به دنبال داشته باشد. لذا با عنایت به این که متغیرهای روان شناختی می تواند بر سیستم ایمنی تاثیرگذار باشد به لحاظ کاربردی پیشنهاد می شود که پروتکل های کاهش استرس قبل از عمل جراحی، مخصوصاً جهت افراد سنین بالا اجرا شود. هم چنین جهت پاسخ گویی بیماران خاص (سرطانی، ام.اس و ...) به درمان از آرام سازی عضلانی و مدیریت استرس استفاده شود. در نهایت لازم است اشاره کنیم که یکی از محدودیت های پژوهش حاضر، انجام این مطالعه در یک مکان و حجم مشخص و محدودی بود. بنا بر این ضروری است که مطالعاتی با حجم نمونه بالاتر و مکان های بیشتر انجام گیرد. در این پژوهش، افراد مورد مطالعه، بیماران آماده جراحی مراجعه کننده به بیمارستان امام خمینی(ره) شهر ایلام بود و دیگر بیماران آماده جراحی که در سایر بیمارستان ها بودند، بررسی نشدند. لذا پیشنهاد می شود چنین پژوهش هایی در آینده به صورت هم زمان در سایر بیمارستان ها و تعداد نمونه بیشتر انجام گیرد. هم چنین داده های پژوهش حاضر با استفاده از پرسش نامه و نمونه گیری جمع آوری شد که توصیه می شود از سایر روش های کیفی استفاده شود.

References

1. Rahmani H, Davoodzadeh H, Ebadi A, Dehghanifiroozabadi M. Effects of an educational intervention on the preoperational anxiety of patient's candidates for orthopedic surgery. *Int J Pharm Therap* 2014;5:203-6.
2. Bansal T, Akanksha J. A comparative study to assess preoperative anxiety in obstetric patients undergoing elective or emergency cesarean section. *Anaesth Pain Inten Care* 2017; 21:25-30.
3. Javaid M, Mushtaq A, Mukhtar S, Khan Z. Preoperative anxiety before elective surgery. *Neurosciences* 2007; 12:145-8.
4. Madarshahian F, Hassanabadi, M, Khazaei S. [The effect of preoperative care with a holistic approach on patient anxiety and satisfaction]. *Comp Nurs Midwifer* 2015; 25: 45-53. (Persian)
5. Fallahi L, LotfiKashani F, Arani A. [The effectiveness of group spiritual therapy on serum cytokine levels of interferon-gamma and alpha tumor necrosis factor in women

این فاکتورهای حیاتی را تحت کنترل قرار دهد. در جراحی های مختلف بررسی شده، افزایش استرس و اضطراب مشاهده گردیده و فاکتورهای استرس زا مانند کورتیزول دارای سطح بالارونده ای قبل از عمل جراحی بوده است و افزایش تغییرات قبل از عمل و حتی بعد از عمل جراحی منجر به کاهش IgG، کاهش RBC و افزایش لکوسیتوزیس یا افزایش WBC گردید. در اکثر عمل های جراحی این تغییرات مشاهده می گردد و لذا مدیریت بیمار قبل از عمل جراحی از نظر شرایط استرس زا می تواند وضعیت بهبودی بیمار را بعد از عمل جراحی تحت تاثیر قرار دهد و از آن جا که عملکرد طبیعی ولی تحریک شده سیستم ایمنی در ترمیم زخم ها نیز اثر دارد، در مواردی کاهش تستوسترون و کاهش کورتیزول می توانند اثرات بعدی بر روی سیستم ایمنی، خونی و فیزیولوژیک را هدفمند و کنترل نمایند(۸،۱۹).

نتیجه مهم این پژوهش این است که بی نظمی های ایمنی ایجاد شده توسط متغیرهای روان شناسی می تواند تغییراتی را ایجاد کند که نه تنها از لحاظ آماری معنی دار است بلکه تغییرات مهم زیستی از نظر خطر

- with breast cancer]. *Though Behav* 2016; 26: 18-42. (Persian)
6. Hosseini SE, Hosseini M. [The relationship between job stress, concolamines and physical illness in nurses]. *Hormozgan J Medi Sci* 2012; 16: 189-196. (Persian)
  7. Denollet J, Stanislas U, Brutsaert DL. Personality and mortality after myocardial infarction. *Psychosom Med* 1995;57: 582-91. doi.10.1097/00006842-199511000-00011
  8. Pedersen SS, Domburg RT, Theuns DA, Jordaens L, Erdman RA. Type D personality is associated with increased anxiety and depressive symptoms in patients with an implantable cardioverter defibrillator and their partners. *Psychosom Med* 2004; 66: 714-9. doi. 10.1097/01.psy.0000132874.52202.21
  9. Pelle AJ, Schiffer AA, Smith OR, Widdershoven JW, Denollet J. Inadequate consultation behavior modulates the relationship between Type D personality and

- impaired health status in chronic heart failure. *Int J Cardiol*2010; 142:65-71. doi.10.1016/j.ijcard.2008.12.086
- 10.Khaleghipour SH, Masjedi M, Ahmadi Z. [Effectiveness of Islamic spiritual therapy on the lifestyle and the percentage of the white bloodcells in the aged depressed people]. *Res Psychol Health* 2016; 10: 54-8. (Persian)
- 11.Abbaszadeh M, Mehrany F, Ahmadi SH, Jazayerigharebagh E. [The risk factors affecting blood transfusion in patients undergoing coronary artery bypass graft procedure related to gender]. *J Payavard Salamat* 2010; 4:34-9. (Persian)
- 12.Hashemi T, Peymannia B. [The relationship between D type of personality, and perceived stress with health behaviors in women with breast cancer]. *Iranian J Psychiatr Nursin* 2012; 2:32-7. (Persian)
- 13.Asadi Mujara S, Sepehrian Azar F. [Comparison of anxiety models in explaining pain perception in patients with chronic pain with generalized anxiety disorder]. *J Anesth Pain Res*2017; 8: 1-14. (Persian)
- 14.Swindale JE. The Nurses role in giving pre-operative information to reduce anxiety in patients admitted to hospital for elective minor surgery. *J Adv Nurs* 1989; 899-905. doi.10.1111/j.1365-2648.1989.tb01478.x
- 15.Zuljanahi E, Vafae M. [Relationship between personality type D with behavioral inhibition and activation systems]. *J Psychol Uni Tabriz*2006; 3: 123. (Persian)
- 16.Gaini AA, Choobineh S, Sattarifard S. [The relationship between cortisol and leukocytosis and the number of neutrophils in male athletes after a session of exercise in cold hot and natural temperatures. *J Fasa Uni Med Sci*2011; 1:41-7. (Persian)
- 17.Bakhshayesh A, Dehghani F. [Surveying the Relation between D personality type coping styles and general health]. *CPAP*2014; 2:43-52. (Persian)
- 18.Soltanishal R, Aghamohammadian HR, Karshaki H. [The role of personality type D and emotional intelligence mediated by perceived stress and coping strategies in the quality of life of heart patients]. *Kermanshah Univ Med Sci Res*2013; 17:23-9. (Persian)
- 19.Hammermeister J, Burton D. Stress appraisal and coping revisited examining the antecedents of competitive state anxiety with endurance athletes. *Sport Psychol* 2001; 15:66-90. doi. 10.1123/tsp.15.1.66
- 20.Kim D, Han HS, Yoon YS, Cho JY, Choi Y, Jang JY, et al. Postoperative white blood cell counts change after pancreatoduodenectomy early sign for pancreatic fistula. *Korean J Clin Oncol*2015; 11: 95-100. doi.org/10.14216/kjco.15016
- 21.Toft P, Svendsen P, Tonnesen E, Rasmussen JW, Christensen NJ. Redistribution of lymphocytes after major surgical stress. *Acta Anaesthesiol Scand* 1993; 37:245-9. doi.10.1111/j.1399-6576.1993.tb03708.x

Investigating of the Relationship of Psychological Factors with Immunological and Physiological Factors According to Moderator Role of Type D Personality Characteristic in Patients a waiting for Surgery in Imam Khomeini Hospital, Ilam, Iran

Nazari E¹, Mohammadzadeh J^{2*}, Khosravi A³, Ahmadi V⁴, Kikhawani S⁵

(Received: February 29, 2020 Accepted: May 30, 2020)

Abstract

Introduction: Surgery is a very stressful situation for patients. In addition to physical variables, psychological components also affect the patients who are ready for surgery. This study aimed to investigate the relationship of psychological factors with immunological and physiological factors regarding the moderating role of personality trait D in patients ready for surgery at Imam Khomeini Hospital, Ilam, Iran.

Materials & Methods: The present study was conducted based on an analytical and correlational design. The population of this study included the patients who were ready to undergo surgery at Imam Khomeini Hospital, Ilam, Iran. In total, 60 people (30 females and 30 males) were selected using the available sampling method. The data were collected using Perceived stress questionnaire, Spielberger anxiety questionnaire, personality type D questionnaire (DS-14), and blood samples of the patients to measure the blood factors. The data were analyzed in SPSS software (version 21) using descriptive and inferential statistics.

Findings: The results showed a significant relationship of psychological variables (stress, anxiety, personality trait D) with immunological (cortisol) and physiological (blood factors) variables ($P < 0.01$). The results of regression analysis also showed that psychological variables (stress and anxiety) are able to predict the immunological and physiological states of the patients who are ready for surgery. It is worth mentioning that personality trait D also plays a significant role in this regard.

Discussion & Conclusions: The results showed that the immune disorders during surgery created by psychological variables can cause biological changes in terms of health risk. Given the effect of psychological variables on the immune system, it is recommended to evaluate people with personality type D since this personality type can have effects on blood factors before and after surgery which can be an appropriate guideline for psychological interventions.

Keywords: Immunological factors, Personality trait D, Psychological variables, Physiological factors, Surgery

1. Dept of General Psychology, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran

2. Dept of Social Sciences, Faculty of Literature and human Sciences, Ilam University, Ilam, Iran

3. Dept of Immunology, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

4. Dept of Psychology, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

* Corresponding author Email: jahansham252@gmail.com